

MADDE BAĞIMLILIĞI, GÖÇ VE SUÇ

Dr. İbrahim BALCIOĞLU*, Dr. M. Kerem DOKSAT*, Dr.Oğuz TAN**

ÖZET

Amaç: Göç, alkol ve/veya madde bağımlılığı ve suç arasında ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu derleme makalesinde sözü edilen ilişkiyi gözden geçirmek amaçlanmıştır.

Yöntem: Türkiye’de şehirlerin gelişmişlik durumunu, hangi şehrin gelişmişlik endeksinde kaçınıcı sırada yer aldığını belirtilip, İstanbul’daki göçmenlerin yaşantıları üzerinde durulmuştur. Hangi şehirden gelenlerin hangi semtlerde getto oluşturduğu, hangi mesleklerle uğraştığı incelenmiş, geleneklerini sürdürmek amacıyla hangi yöntemlere başvurduklarını ele alınmıştır. Ardından, cezaevlerinde yatanlarda alkol ve/veya madde kullanımı üzerinde yapılmış çalışmaları gözden geçirmek suretiyle psikoaktif ajan kullanımı ile suç arasındaki ilişkiye yoğunlaşıp, göçmen psikolojisinden bahisle göç, madde bağımlılığı ve suç ilişkisi aydınlatmaya çalışılmıştır.

Bulgular: Sanayileşme ile göç hızlanmıştır. Göç ile sanayiye olduğu kente yerleşen kişilerde ve ailelerinde değişiklikler meydana gelmektedir. Sanayileşme doğrudan etki olarak, çalışma şartları ve belirli meslekî normlar ve davranışlar aile hayatındaki yapıyı değiştirebilmekte, aileyi daraltmakta, aile çekirdek yapıya dönüşmektedir. Büyük kentlerde, özellikle İstanbul’da hemşehri “gettoları” meydana gelmekte, böylece ayakta durmak, yutulmamak mümkün olmaktadır. Doğan çocuklar dünyaya gözlerini İstanbul’da açsa da, kütüğü memleketinde olmalıdır. Yöreselliğin egemen olduğu televizyon programları kaçırılmaz. Her yaz tatilinde okulların kapanması ile birlikte, memlekete büyük göçler başlar. İstanbul’da oturan ama kentli olmayan büyük bir kitle vardır.

Tartışma: Göç sonucu, bireylerin gittikleri topluma intibakı söz konusudur. Gidilen toplumun davranış kalıplarının, moral değerlerinin, iletişim araçlarını kullanma mekekesinin ve toplumsal rollerin öğrenilmesiyle intibak sağlanabilir. Göç sonrası, tüm toplumsal ve kültürel alanlarda tam uyum sağlanmasına “asimilasyon” denir. Yüksek taklit ve intibak yeteneği sayesinde çocuk dil ve davranış açısından ailesinden ve kültüründen uzaklaşmaya başlar. Dış çevrede yeni özdeşleşme-benimseme imkânları arar ve bulamaz. Madde kullanımı ergenlikte kimlik karmaşasını ortadan kaldırmaya yönelik bir nev’î tedavi çabasıdır; kişilik dağınmasının sebebi olan paniği ve hoşnutsuzluk verici duyguları bastırır. Birinci nesilde en düşük, ikinci nesilde en yüksek, yerli halkta orta seviyede madde bağımlılığı olduğu sanılmaktadır. Eğitim ve gelir düzeyi düşüklüğüne madde bağımlılığı eklenirse suça yönelimde artış olur. En çok alkol ve esrar kullanılır. Yapılan bir çalışmada madde bağımlılarının üçte ikisinin suç işlemiş olduğu tespit edilmiştir. Cezaevinde alkol ve/veya madde kullanım oranı genel popülasyona göre yüksektir. Bu sebeple bulaşıcı hastalıklar açısından, özellikle de kazanılmış immün yetersizlik sendromu (AIDS) riski açısından dikkatli olunmalıdır. Her cezaevinde psikiyatr, aile hekimi ve psikolog bulunmalıdır.

Sonuç: Göç, madde bağımlılığı ve suç arasında belirgin bir ilişki vardır ve gerek toplumsal hayatta, gerekse cezaevlerinde göçün yarattığı olumsuzluklar çığ gibi büyümektedir.

Anahtar Kelimeler: göç, göçmen, madde kullanım bozukluğu, suç

ABSTRACT

Purpose: It is thought that there is an association between migration, alcohol and/or substance use and crime. We prepared this article as an attempt to review this association.

Method: We addressed the status of development of cities in Turkey. We addressed also which city occupies which rank in the index of development. We examined lifestyles of immigrants in Istanbul. We search-

(*) Profesör, İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı

(**) Araştırma Görevlisi, İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı

hed where immigrants who come from different cities form “ghettos” and which jobs they perform. It is determined the methods immigrants apply as an attempt to perpetuate their local tradition. Then, we focused on the association between psychoactive drug use and crime by reviewing studies on alcohol and/or substance use among prisoners. We tried to illuminate the interrelation between migration, addiction and crime by addressing the psychology of immigrants.

Findings: Migration has been accelerated with increasing industrialization. Some changes occur in people migrating into industrialized cities. Industrialization can directly influence conditions of work, professional norms and behavior, and structure of familial relationships, narrowing family and converting it into the “nucleus” structure. In great cities, especially in Istanbul, “citizen ghettos” appear, making it possible to stand and to resist against being absorbed. Although an infant is born in Istanbul, his or her state is register belongs to the city where the family comes from. Members of the family hardly miss the TV programs in which local elements belonging to the fatherland are included. In every summer after school holidays begin great migrations into the ancestors’ city are observed. These people are not from or belong to Istanbul although they live in Istanbul. Migrating individuals are adapted into the community into which they have entered. The adaptation occurs by the way of learning the behavioral patterns, moral values, the capability to use communication tools and adopted social roles of the migrated community. The full adaptation into all social and cultural aspects the migrated community is called assimilation. Children who have advanced capability for imitation and adaptation begin to be alienated to their family and culture. They search new possibilities for identification in the external environment but cannot find. Substance abuse is kind of therapeutic effort to relieve the identity conflict, by repressing dissatisfactory feelings and the “panic” which would result in dissociation of the personality. It is estimated that the prevalence of substance addiction is lowest in the first generation, highest in the second generation, and moderate in the native people of the city. Increasing tendency to commit crime is observed if low income and low education level are associated with substance addiction. Alcohol and marijuana are the most commonly used drugs. The two thirds of addicts have been determined to commit crime in a study. The rate for use of alcohol and/or substance is higher in people in prisons than in general population. Therefore, contagious diseases, especially acquired immunodeficiency syndrome (AIDS) deserves to be paid attention. Each prison must employ a psychiatrist, a family physician and a psychologist.

Conclusion: There is an apparent association between migration, crime, and substance addiction.

Keywords: migration, immigrant, substance abuse disorder, crime

GİRİŞ

Toplumların gelişim süreçlerine bakıldığında, ilkel avcı-toplayıcı atalarımızdan, günümüzün sanayi ötesi ve ulus-aşırı, globalleşen dünyasına kadar süren bir kültürel evrim ve toplumsal değişme dikkati çeker (Kuper 1994). Bu gelişmelerden Türkiye de nasibini almış, özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden büyük şehirlere doğru yoğun bir göç olgusu yaşanır olmuştur. Genel olarak bütün dünyanın yaşadığı göç ve göçmenlik sorunsalı, kendi iç toplumsal dinamikleri yönünde, ülkemizin de en önemli mes’elelerinden biri hâlini almıştır.

Göç, uzun bir süre için veya kalıcı olarak, belli bir kültürel ortamdan başka birine gitmek suretiyle yaşanan değişikliklerdir. En çok rastlanan sebepleri

arasında ekonomik mecburiyetler, politik zaruretler ve daha iyi eğitim imkânlarına kavuşma amacı sayılabilir. Her hâlükârda göç zorlayıcı (stresör) bir olgudur ve stresin de pek çok psikiyatrik bozuklukta tetik çekici hattâ ortaya çıkarıcı etmen olduğu **stres-diyatez modeliyle** gayet iyi açıklanmıştır (David ve Preven 2000). Göçe bağlı ruhsal bozuklukların zeminini oluşturan **makro-faktörler** arasında kişilik özellikleri, psikolojik sağlamlık, kültürel kimlik ve kendi etnik grubundaki diğer kişilerin diğerlerini kab’llenme ve destek düzeyi rol oynar. Gerçek göçmenlerle göçer işçiler (meselâ mevsimlik çalışmaya gidenler) arasında da bir ayırım yapılması gerekir. Dünyada yaklaşık 20 milyon insan kendi ülkeleri içinde göçmen durumundadır (Desjarlais ve ark. 1995).

Tablo 1. Gelişmişlik endeksine göre il grupları (Devlet Planlama Teşkilatı 1999):

1. Derecede Gelişmiş İller	2. Derecede Gelişmiş İller	3. Derecede Gelişmiş İller	4. Derecede Gelişmiş İller	5. Derecede Gelişmiş İller
İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa, Adana	Eskişehir, Antalya, Tekirdağ, Yalova, Adana, İçel, Muğla, Aydın, Balıkesir, Kırklareli, Kayseri, Denizli	Niğde, Bilecik, Edirne, Zonguldak, Çanakkale, Isparta, Karabük, Manisa, Uşak, Konya, Gaziantep, Hatay, Sakarya, Bolu, Burdur, Kırıkkale, Kütahya, Nevşehir, Elazığ, Trabzon, Samsun, Kırşehir, Rize, Malatya, Amasya, Karaman, Afyon.	Kastamonu, Çorum, Giresun, Artvin, Erzincan, Sivas, Osmaniye, Aksaray, Kahramanmaraş, Kilis, Bartın, Tokat, Çankırı, Sinop, Ordu, Erzurum, Diyarbakır, Yozgat, Şanlıurfa.	Tunceli, Adıyaman, Kars, Gümüşhane, Bayburt, Batman, Mardin, Van, Siirt, Iğdır, Ağrı, Hakkari, Bitlis, Bingöl, Şırnak, Muş.

Rack (1982), göçü itme ve çekme faktörlerine bağlar; bazı göçler kaçmak veya tehcir gibi **itici faktörlere**, bazılarıysa daha iyi ekonomik şartlara kavuşma veya tahsil gibi **çekici faktörlere** bağlı olarak gelişir. Göçmenler, siyasî sürgünler, sığınak arayanlar ve mülteciler çoğu zaman kişinin tahammül gücünü zorlayan gayet sıkı ve katı yasal prosedürlere mâruz kalmaktadır. Hele bu durumlar savaşa bağlı olarak geliştirse, göçmenlerin çok daha zor zamanlar geçirmeleri kaçınılmaz olur. Lisan, iletişim ve toplumsal kurumların durumu da ilk zamanlardaki farklılıklarla başa çıkılmasında, yerleşip asimile olmalarında rol oynar. Bu safhalarda akültürasyon

ve/veya dekültürasyon süreçleri de kaçınılmaz olarak devreye girer.

Göç süreci üç aşamada mütalâa edilebilir:

1- Göç öncesi dönemde kişilerin harekete geçme kararlarını almaları ve plânlarını oluşturmaları söz konusudur.

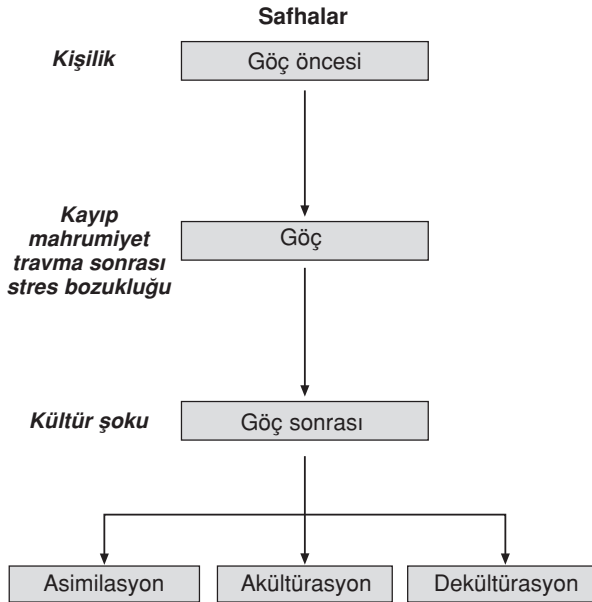
2- Göç dönemi fiziksel olarak yer değiştirmeyi ve buna refakat eden birtakım zaruri psikolojik ve toplumsal adımları kapsar.

3- Göç sonrası dönemde ise bireyler yeni cemi-yetin toplumsal ve kültürel yapısıyla yüz yüze gelirler, yeni rollerini öğrenirler ve gruplarının transformasyonu alâkadar olmaya başlarlar. İlk göçmenleri başkaları veya diğerleri takip edebilir. Bir kere yerleşip çocukları olduğunda, artık bu ikinci nesil göçmen addedilmez ama kültürel kimlik ve stres açılarından benzer sorunsalları yaşarlar, üstelik de ciddi bir kimlik bunalımı çeker, ne şehirli ne de köylü kalamamanın açmazına düşerler. Bu durum, 2. ve 3. neslin hem çeşitli terör örgütlerine, etnosentrik veya dinsel sekterleşmeye, suç işlemeye ve madde kullanımına açık hâl almasına sebep olur (Özçesmeçi ve ark. 2000a, 2000b). Özellikle vurgulanması gereken bir husus ise, bu anlatılanların göçmenlerin ve göçlerin hepsinde aynı veya benzer süreçlerin, yaşantıların ve olayların yaşanacağı anlamına gelmediğidir; her hâdise eşsizdir ve benzer sebeplerle benzer yerlere göçen benzer grupların aralarında dahi pek çok farklar ortaya çıkması kaçınılmazdır (Şekil 1)

Sanayileşme, refahın kaynağı olmakla birlikte, ülkemizin illeri arasında belirgin sosyoekonomik farklılıklara da yol açmıştır. Batı'dan Doğu'ya gittikçe, istisnâlar hâricinde, fakirlik, gelişmemişlik artmaktadır. Az gelişmişlik - gelişmişlik kavramları da, tıpkı bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye içinde derin eşitsizlikleri, dolayısıyla da adaletsizlikleri çağrıştırmaktadır.

Gelişmişlik endeksine göre il grupları kademeli

**Muhtemel
vulnerabilite
faktörleri**

Resim 1. Göçün safhaları ve sonuçları.

Tablo 2. Hangi şehirden gelen göçmenler İstanbul'un hangi semtinde oturuyor? (Devlet Planlama Teşkilatı 1999):

Fatih'te Siirtliler, Karadenizliler; Bağcılar'da Tokatlılar, Sivaslılar; Bayrampaşa'da Balkan göçmenleri; Şirinevler'de Bayburtlular; Şehremini'nde Kastamonulular; Kasımpaşa'da Aksekilliler; Esenyurt'ta Karslılar; İkitelli'de Tokatlılar; Pendik'te Ofullar; Sarıyer'de Rizeliler; Kartal'da Karadenizliler, Siirtliler, Bayburtlular; Zeytinburnu'nda Giresunlular.

hâle getirildiğinde, bu olgunun ne kadar bâriz bir hâl aldığı fark edilebilir.

Doğan çocuklar İstanbul'da dünyaya gözlerini açabilirler, ancak nüfus kütüğü mutlaka memleketinde olmalıdır çünkü bunun memleketle ilişkiyi kesmenin en garantili yolu olduğu düşünülür. Yöresel peynir, yağ ve yemeklerle memleketlerine olan hasretlerini bir parça olsun giderirler. Lahmacun ve kebab yapanlar, Karadeniz pidecileri, çağ kebabı yapan Erzurumlu lokantacılar bunların başında gelir. Yöresel türkülerin söylendiği, halay çekilip baz tutulan memleket havalarının çok seyredildiği televizyon programları kaçırılmaz. Bu tür programlar özellikle küçük çocuklara mutlaka hattâ zorla seyrettirilir, böylece küçük yavruların özlerinden kopmamaları sağlanmak istenir.

Her yaz tatilinde okulların kapanması ile birlikte İstanbul'dan memlekete üç aylık geriye dönüşler başlar. Memleketten gelip câmi, köy çeşmesi, yol, okul yapmak için bağış isteyen hoca efendiler elleri boş gönderilmez, kendilerine bol miktarda para verilir. Mahallede mutlaka bir köy derneği açılmalıdır. Hemşehri olan bir adayın muhtar seçilmesi için her türlü çaba gösterilmelidir.

Kentin yerlisini, hakiki İstanbullu'yu İstanbul'da bulmak zordur. Bütünleşmeyi temin etmek amacıyla "İstanbulluyuz" kampanyası başlatılması bile, bir anlamda bu çâresizliğin ifâdesidir. İnsanlar İstanbul'da oturmakta, ancak, kentli olmamak için direnç göstermektedirler. Kentsoyluluğun gelişmediği bir ülkede gerçek anlamda ulusal bir kültürün filizlenmesi de âdeta imkânsızdır; reyting ve pazar genişletmekten başka kıtası olmayan bâzi büyük medya kuruluşları da, yayınladıkları programların kalitesizliği ve aşılacakları olumsuz özdeşleşme-benimseme (identifikasyon) nesneleriyle dekültürasyona alenen hizmet etmekte, kentin kasabalaşmasına/köyleşmesine vesile olmaktadır. İstanbul doğal ve tarihî açıdan bittiğinde, kent tükendiğinde vakit geç olacaktır. Benzer acı gerçeklerin İzmir, Adana gibi diğer büyük şehirler için de geçerli olduğu belirgindir. Herkes aynı gemi-

de olduğunun farkına varmalı, kentli olma mecburiyetini kabullenmelidir.

Günlük hayatta geçerli olan "nerelisin hemşehrim" sorusu gettolaşmanın ölçüsüdür. "İstanbullu'yum" demek üst-kimlik olarak kalmıştır. Alt-kimlik olarak Karadenizli, Doğulu veya göçmen olmak ağır basmaktadır. Gettolarda yaşamak ve içsel bağlara dayalı örgütlenmelere bağlı kalmak demokratikleşmeye de engel olmaktadır. Modern toplumlarda insanlar meslekî, ekonomik ve siyasî çıkarlarını ikincil gruplar yoluyla savunmaktadırlar. Küreselleşmenin bu ulus-aşırı seyrinin âdeta diyalektik bir yansıması olarak, gettolara göz attığımızda, aşiret mensubiyeti, etnosentrik kimlik gibi iç bağlara dayalı örgütlenmelerin kentte de devam ettiğini görmekteyiz (Arslanoğlu 1998).

Meslek Gettoları: Öte yandan, meslek gettoları da mevcuttur. İstanbul'da 130 bin kapıcının önemli bir bölümü Kastamonulu ve Sivaslılar'dan meydana gelir. Genellikle Tokatlılar simitçilik, Rizeliler fırıncılık, Siirtliler ve Bingöllüler hamallık, Karadenizliler müteahhitlik sektörlerinde dikkat çekici bir oran oluşturmaktadırlar. Ticaret alanına Kayserililer, kahvehaneciliğe Erzincanlılar, semt pazarlarına Karslılar ve Sivaslılar damgalarını vurmuş durumdadır. Yöresel gettolarda futbol takımlarının adları da ilginçtir. İstanbul Artvinspor, Zazaspor, Alucraspor, Bulancakspor gibi takımlarla karşılaşmaktadır. Yerel seçimlerde "memleketlisi" olan adaylara yönelme vardır. Esenyurt'ta Karslı olmak bunun tipik bir örneğidir. Hemşehrizm tablosundan, eski şehrin asıl sahiplerinin türü sona ermiş gibi bir sonuç çıkmaktadır ortaya. Üç milyondan az İstanbullu vardır. İstanbullular'ın dernekleri yoktur. Onlar evin eski sahipleri gibi antika konumdadırlar ve âdeta evin eski bir köşesine itilmişlerdir.

GÖÇ-MADDE BAĞIMLILIĞI-SUÇ İLİŞKİSİNİN TEMELİNDE YATAN FAKTÖRLER

Büyük Aileden Çekirdek Aileye, Çekirdek Aileden "Memleketlim" Gettolarına: Sanayileşme göçün hareketlenerek hızlanmasına yol açmıştır. Göç eden ailelerde değişiklikler meydana gelmektedir. Bunlardan kişiler de nasibini almaktadır. Sanayileşme sonucu aile daralmakta, çekirdek aile ortaya çıkmakta, belirli meslekî norm ve davranış kalıpları meydana gelmekte, çalışma şartları değişmektedir (Erkal 2000).

Tablo 3. Suç işleme tarihinden önce kullandıkları alkol ve/veya madde çeşitleri

MADDE	OLGU SAYISI	OLGU YÜZDESİ
Alkol	28	34.1
Esrar	12	14.6
Hap	11	13.4
Kokain	6	7.3
Eroin	2	2.4
Birden fazla madde	14	17.1

Göçmenler gittikleri kentlere uyum sağlamakta zorluk çekmektedirler. Kendini koruyabilmek, güven içinde hissedebilmek için kapalı bir toplum meydana getirmektedirler. Memleketleriyle ilişkilerini sürdürülebilmek için “hemşehrilik” bilinci yaymaktadırlar. İstanbul’da hemşehrilere “memleketim gettoları” kurmaktadır. Birbirine tutunmanın, büyük kentlerde ayakta durmanın, yutulmama çabasının, karın tokluğuna çalışmanın, çocuğa gelecek sağlamanın, köy köy il il bir araya gelmişliğin adıdır **getto**. Bundan dolayı İstanbul belediyesi göçmenleri adapte edebilmek amacıyla “İstanbulluyuz” kampanyası başlatmak zorunda kalmaktadır.

Farklı İllerden Gelenler Farklı Semtlerde Yaşıyorlar (Nerelisin Hemşehrim?): İstanbul’da çeşitli “memleketlerin” âdeta izdüşümleri hâlindeki yansımalarını tespit etmek mümkündür.

MADDE KULLANIMI-SUÇ İLİŞKİSİ

Tablo 3, 4, 5, 6, 7 ve 8’de alkol ve/veya madde kullanımıyla suç arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmalar özetlenmektedir.

Cezaevindeki kadınların en sık sağlık problemlerinden biri alkol ve madde bağımlılığı olması, konunun önemini ortaya koymaktadır. Amerika’da yapılan bir çalışmada, kadın mahkumların %83’ünün madde kötüye kullanımı sınırında olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde cinsiyet farklılığı olmaksızın mahkumların %6.3’ü alkol, %1.6’sı esrar bağımlısıdır. Hâmile mahkumlarda prenatal bakım önemlidir ve düşük doğum

Tablo 4. Suç işleme anında alkol ve/veya madde kullanımı (Akcan 2000).

ALKOL VEYA MADDE KULLANIMI	OLGU SAYISI	OLGU YÜZDESİ
Evet	15	18.3
Hayır	67	81.7
Toplam	82	100.0

Tablo 5. Suç anında etkisi altında bulunan maddelerin dağılımı

MADDE (SUÇ ANINDA)	OLGU SAYISI	OLGU YÜZDESİ
Alkol	10	66.7
Birden fazla madde	7	46.7
Esrar	5	33.3
Kokain	-	-
Hap	6	40.1
Eroin	1	6.7

ağırlığı riski vardır.

Şiddet içeren suçların sebeplerinden biri madde kullanımıdır (COGITO 1996). Ülkemizde yapılan bir çalışmada madde bağımlılarının yaklaşık 2/3’ünün suç işlediği belirlenmiştir. AMATEM bu çalışmayı desteklemiştir (Çakmak ve ark. 1996).

Bayrampaşa cezaevinde yapılan bir araştırmanın sonuçlarını gözden geçirebiliriz: Olguların %40’ının hayatının herhangi bir döneminde alkol veya madde kullandığı, %19’unun suç anında alkol veya madde aldığı bulunmuştur (Akcan ve ark. 2000c).

Alpay ve arkadaşlarının (1995) 82 kişi üzerindeki incelemelerine göre örneklem içinde 33 kişi evlidir; grubun 2/3’ü düşük eğitimlidir, çoğunluğu işsizdir ve çekirdek aileden gelmektedir. Konuyla ilgili çalışmalarda 18-39 yaş arasında yığılma olduğu gözlenmektedir. Adam öldürme suçuna çok rastlanmaktadır, özellikle kadınlar arasında kocalarını öldürme dikkat çekecek düzeydedir. Bir çalışmada deneklerin beşte birinin birden fazla cezaevine girdiği tespit edilmiştir (Akcan ve ark. 2000a). Üçte ikisi ise hayatlarının herhangi bir döneminde madde kullanmıştır. Özellikle birden fazla madde, hap, esrar kullanan kadınların birden fazla cezaevine girdiği ve özellikle de hırsızlık suçu işledikleri tespit edilmiştir (Akcan ve ark. 2000b). Suç, alkol (veya madde) ve kadın arasında ilişki vardır. Bu ilişki toplumsal, ekonomik ve tıbbî problemlere yol açmaktadır. Cezaevlerinde alkol ve/veya madde kullanım oranı genel popülasyona göre yüksek olduğundan, bulaşıcı hastalıklar, özellikle de kazanılmış bağışıklık yetersizliği sendromu (AIDS) riski açısından dikkatli olmak gereklidir. Cezaevlerinde psikiyatri uzmanı, aile hekimi ve psikolog bulunmalıdır.

GÖÇ - MADDE BAĞIMLILIĞI İLİŞKİSİ

Göç sonucu bireylerin gittikleri topluma intibakı söz konusudur. Bu intibakı kişisel, toplumsal ve kül-

Tablo 6. Alkol ve/veya maddeyi kullanım sıklığı

MADDE	HERGÜN	GÜN AŞIRI	HAFTADA 1-2	AYDA 3-4	BULUNCA	TOPLAM
Alkol	7	3	4	5	9	28
Esrar	6	1	2	-	2	11
Hap	7	-	1	-	3	11
Kokain	1	-	3	-	1	5
Eroin	2	-	-	-	1	3

türel sistemler arasındaki ilişkinin niteliği belirler. Gidilen toplumun davranış kalıplarının, moral değerlerinin, iletişim araçlarını kullanma mekelesinin ve toplumsal rollerin öğrenilmesiyle intibak sağlanabilir. Toplumsal roller özümseir, yâni kişi o toplumun ferdi gibi davranmayı öğrenir (Saydam 1988). Göçten sonra gidilen topluma toplumsal, kültürel, ekonomik alanlarda tam uyum sağlanmasına **asimilasyon** denir. Asimilasyon, tüm kişilik yapısını yeniden biçimlendiren geniş kapsamlı bir öğrenme sürecidir. Aile “temel toplumsal kurum” olarak sosyokültürel sürekliliğin ve geleneklerin koruyucusudur. Göçün sonucunda bu sürekliliğin kaybolması ile kognitif ve heyecana ait kesiklik, yâni **köksüzleşme** ve **yabancılaşma** meydana gelir. Bunun sonucu ilk ve daha sonraki kuşaklarda **kimlik bunalımı** söz konusu olur. Anomik gerginliklerin, intibak zorluklarının devam etmesi ikinci ve daha sonraki nesillerin toplumsallaşmasını önler. Adı, şivesi, davranış kalıpları açısından yerli yaşitlarından ayrı olan göçmen ailenin çocuğuna çevrenin yaklaşımı “beklenen”den ve “olağan”dan farklı, “öteki” olacaktır (Saydam 1988).

Tablo 7. Suç işleme yaşı (Balcıoğlu 2000)

SUÇ İŞLEME YAŞI	SAYI/ÖRNEK	YÜZDESİ/ÖRNEK
18-24	38	46.3
25-39	35	42.7
40 yaş ve üstü	9	11.0
Toplam	82	100.0

Tablo 8. Suç dağılımı

SUÇ ÇEŞİDİ	ÖRNEK SAYISI	ÖRNEK YÜZDESİ
Narkotik	5	6.1
Hırsızlık	18	22.0
Gasp	9	11.0
Adam öldürme	32	38.0
Şiddet	3	3.7
Diğer	15	18.3
Toplam	82*	100.0

*Cezaevine giriş sayısı: Altmış altısı (%80.5) ilk kez, 16'sı birden fazla.

Yüksek taklit ve intibak yeteneği sayesinde çocuk dil, davranış, giyim vs. açısından ailesinden ve temsil ettiği kültürden uzaklaşmaya başlar. Çocuk dış çevrede yeni özdeşleşme-benimseme imkânları arar ama bulamaz. Madde kullanımını ergenlikte kimlik karmaşasını ortadan kaldırmaya yönelik bir bilinçsiz kendini tedavi çabasıdır; kişilik dağılmasının sebebi olan paniği ve hoşnutsuzluk verici duyguları bastırır. İkinci nesil göçmen çocuklarında ergenlikteki kimlik karmaşası patolojik boyutlar kazanabilir. İkinci nesiller bir “ara nesil” meydana getirmektedir. İntibak zorluğundan “yalancı cennete” kaçışı sağlayan psikoaktif madde kullanımının bir “göç eşdeğeri” (migration equivalent) olduğu düşünülebilir (Brooke ve ark. 1988). En çok alkol ve esrar kullanılır (Ross 1994). Birinci nesilde en düşük, ikinci nesilde en yüksek, yerli halkta orta seviyede madde bağımlısı olduğu sanılmaktadır. İkinci nesil, geleneksel davranış normlarını benimsemez. Bunun sonucu “akran grup” denilen başka kuralların geçerli olduğu toplumsal iletişim maddelerinin ön plâna çıkması ile madde kullanımı başlar.

Kırsal kökenli ailelerin katı hiyerarşik yapısı kenttin liberal aile düzeninin de etkisiyle sarsılır. Kent hayatı bireyselliği bastırıcı anonim niteliği ve tüketimi körüklemesi sebebi ile, geleneksel yapıya karşıtılık meydana getirir. Sert disiplin, sürekli denetim altında tutulma, toplumsal hiyerarşi, oturmuş bir düzen bağımlılarda hayatlarındaki iç karmaşaya tepki olarak benimsenebilir. Aile ikinci nesilden asimile olmamasını bekler. Toplumun beklentisi ise tam tersine, intibaktır. Beklentiler iki yönlü olarak yumuşatılmalıdır. İkinci nesilde özerklik örselenmiştir. Özerklik yeterli güçte olursa beklentilerin bir kısmı geri çevrilir veya yumuşatılır.

Eğitim düzeyi ne kadar yüksek ise suç ve suça yönelim de o oranda azalmaktadır. Büyük çoğunluk alt ve orta gelir düzeyindedir. Eğitim ve gelir düzeyi düşüklüğüne madde bağımlılığı eklenirse suça yönelimde artış olur.

SONUÇ

Bireyin yaşadığı bölge, onun sosyokültürel şekillenmesinde önemli bir etkidir. Göçmenlerin karşılaştıkları çeşitli toplumsal ve psikik zorluklar, bu gr-

bun madde kullanma ve bağımlı olma riskini arttırmaktadır. İkinci nesil göçmenlerde, kentin yerlilerine göre daha fazla alkol ve/veya madde bağımlılığı ortaya çıkmaktadır. Cezaevi popülasyonlarında yapılan araştırmalar, alkol ve/veya madde kullanımının suç eğilimini kuvvetlendiren bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Göç, alkol ve/veya madde kullanımı ve suç arasında dikkat çekici bir ilişki vardır ve bu sorunun çözümü de çok yönlü ele alınması gereken politik, ekonomik, sosyo-kültürel bütün yönleriyle karşımızda bir dev gibi durmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akcan A, Akcan F, Samancı A, Balcıoğlu İ. İstanbul kapalı cezaevindeki erkek adli tutuklu ve hükümlülerde cezaevi öncesi alkol ve madde kullanma sıklığı ve özellikleri. *Bağımlılık Dergisi Temmuz 2000a*; 1(2):12-16.
- Akcan A, Bıkım E, Samancı A, Balcıoğlu İ. İstanbul'da suç zanlısı kadınlarda cezaevi öncesi alkol ve madde kullanım sıklığı ve özellikleri. *Bağımlılık Dergisi Mart 2000b*; 1(1):7-11.
- Akcan A, Akcan F, Samancı A, Balcıoğlu İ. Kadın mahkumlarda göç ve kişilik. *Dördüncü Alman Psikiyatri Kongresi, Sözel Bildiri. Antalya, Eylül 2000c*.
- Alpay N, Karamustafaoğlu O, Kükürtlü R. Madde bağımlılarında suç. *Düşünen Adam* 1995; 8(2):16-17.
- Arslanoğlu RA. Kent, Kimlik ve Küreselleşme. Asa Yayınları, Bursa, 1998.
- Brooke D, Taylor C, Gunn J, Maden A. Substance misuse remanded to prison: a treatment opportunity? *Addiction* 1998; 12:1851-1856.
- Çakmak D, Karalı A, Akvandaz Y, Aral J, Aytaçlar S, Türk-

can A. Son Beş Yıl İçinde Amatem'e Yatan Bağımlıların Özellikleri. İstanbul 1996.

David J, Preven D. Theoretical Foundations of Psychiatry. In: Goldman HH, editor. *Review of General Psychiatry, Fifth Edition*. Lange Medical Books/McGraw-Hill, USA, 2000. p. 4-12.

Devlet Planlama Teşkilatı. 2000 Yılı Programı. Ankara, 1999.

Desjarlais R, Eisenberg L, Good B, Kleinman A. *World Mental Health: Problems and Priorities in Low-income Countries*. Oxford University Press, New York, 1995.

COĞİTO. Bir olgu olarak Türkiye'de şiddet. *Cogito 3 aylık düşünce dergisi*, 1996; 6 ve 7.

Erkal M. Sosyoloji. *DER Yayınları No:84*, 11. Basım, 2000, İstanbul.

Kuper A. *The Chosen Primate - Human Nature and Cultural Diversity*. Harvard University Press, USA, 1994.

Özçesmecı HÜ, Kocabaşoğlu N, Balcıoğlu İ. İç göç yaşamış mahkum çocuklarının sosyodemografisi. *Dördüncü Alman Psikiyatri Kongresi'nde tebliğ edilmiştir, Sözel Bildiri. Antalya, Eylül 2000a*.

Özçesmecı ÜH, Kocabaşoğlu N, Balcıoğlu İ. İç göç yaşamış mahkum çocuklarının uyum davranış biçimleri. *Dördüncü Alman Psikiyatri Kongresi'nde tebliğ edilmiştir, Sözel Bildiri. Antalya, Eylül 2000b*.

Rack RP. *Culture and Mental Disorder*. Tavistock, London, 1982.

Saydam B. Anomi ve kimlik karmaşası. *Nöropsikiyatri Arşivi* 1998; XXV/1-2.

Saydam B. İsviçre'deki opiat bağımlısı ikinci kuşak göçmenlerinin psikososyal konumları ile ilgili karşılaştırmalı bir araştırma. *Nöropsikiyatri Arşivi* 1998; XXV/1-2.

Ross M. *Drug Use in Prison Centre of Research on Drugs and Health Behaviour*. London, 1994.